

RUSKÁ LITERATURA A SVĚT

Andrej Červeňák: *Ruská literatura v súčasnom svete*, Bratislava – Nitra 2005, 184 s.

V rámci grantového projektu vychází nová práce mezinárodně renomovaného nitranského rusisty Andreje Červeňáka, nositele vysokých ruských a slovenských vyznamenání, v níž se autor zabývá vnějším a vnitřním viděním ruské literatury. Nicméně podstatnou zůstává prezentace slovenské rusistiky a jejích center a pozice ruské literatury a rusistiky v autorově vlasti.

Již v úvodu charakterizuje odborné zaměření prešovské, banskobystrické, nitranské a bratislavské rusistiky, aniž by opomněl větev metodickou a didaktickou a speciální zkoumání emigrantské literatury. Dva velké projekty má nyní slovenská rusistika před sebou: v redakci E. Ondrejčekové vzniká *Slovník slovenskej filologickej rusistiky* a pod vedením O. Kovačičové *Slovník ruskej literatury*, z něhož vlastně již vyšla zajímavá sonda do tvorby jednoho sta ruských spisovatelů.

Autorovi, jehož novou knihu funkčně doplňuje soubor dobových fotografií (na jedné je s Valentinem Rasputinem na Bajkalu, na jiné ve Washingtonu na konferenci MAPRJAL v roce 1994), je blízký reflexivní přístup, který prosazuje již v prvním oddílu *Problémy revalorizácie*. Všimá si v něm zejména změn v postavení ruštiny a ruské literatury po rozpadu SSSR a sovětského bloku a ústupu ruštiny v neruských republikách bývalého SSSR (Pobaltí, Střední Asie). Nové tendence stavět se k ruštině a ruské literatuře per negationem vidí značně kriticky. Proti tomu klade neustávající zájem o Rusko a ruštinu v USA a zemích západní Evropy; k tomu však nutno dodat, že ruština a studium ruské literatury na Západě si svou roli uchovává také díky marginalizaci jiných slovanských jazyků a literatur a přítomnosti ruských spisovatelů a literárněvědných špiček na tamních univerzitách. Ústup slavistiky jako celku všude na světě je bohužel zcela zřetelný, a to i v zemích klasicky slavistických (Německo, Švýcarsko, Velká Británie, Skandinávie). Stojíme totiž před úkolem, který se již někde plní, vnitřně slavistiku reformovat; jeden z možných přístupů jsem naznačil v knížce *Slavistika jako české rodinné stříbro*, kterou vydalo Nadání Hlávkových v Praze roku 2004 (viz také recenzi: *Slavistika ako prostriedok poznania*. *Slovak Review* 2005, vol. XIV, no. 1, s. 89–91. Autor: Miloš Zelenka). Spočívá mimo jiné v institucionálním obnovení slavistiky na vskutku demokratických a zásluhových, funkčních, a nikoli dogmatických a úzce osobních principech, budování sítě podpůrných slavistických spolků, např. občanských sdružení, a v odborné integraci slavistiky do větších celků (areálová studia, sociální vědy, spojování slavistiky s problematikou Balkánu, východní Evropy a střední Evropy, zakládání vztahových kabinetů: v Brně například areálových studií, hungaroslavistiky, ruských studií apod.).

Autor si klade otázky po proměnách ruské literatury: ukazuje na její nepomíjející hodnoty, přičemž za jejich jádro pokládá tvorbu světově nejproslulejšího spisovatele F. M. Dostojevského. Má nepochybně pravdu, když píše o velkých prostorách ruského vlivu (Evropa – Asie), ale hodilo by se i uvést krizi Ruska, jeho pokračující, byť nyní dílem zastavovanou dezintegraci, parcializaci a propad jeho národního genofondu. To vše stojí před reprezentanty Ruska v blízké budoucnosti jako olbřímí úkol.

Za kardinální rozpor dnešní doby považuje Červeňák konflikt globalizace a plurality, národní autenticity a globální obecnosti (s. 42 n.), ale ne zcela možno souhlasit s jeho kritikou klasické komparatistiky, která se prý zdiskreditovala koncepcí kulturních center a „vlivologii“. Ať totiž chceme nebo nechceme, jsou literatury, které objektivně daly světové literatuře více poetologických impulsů, jiné zase méně – důvody jsou ovšem různé, zejména historické a obecně kulturní. To však vůbec neznamená nějakou osudovou nerovnost nebo podceňování, ale konstataci holých faktů – zítra to může být jinak. Každá literatura má možnost dát světu své poetologické impulsy, ale podmínky jsou různé: geopolitické, rozměrové (malé a velké země), jazykové bariéry.

V šesté reflexi vyzvedává autor synergetiku jako interdisciplinární pokus zmocnit se obecných, planetárních jevů (s. 53), ale dál své myšlenky již nerozvádí.

V druhé části knihy s názvem *Trvalé hodnoty* prezentuje zhuštěné portréty klíčových ruských spisovatelů, jež přílehavě charakterizuje (N. V. Gogol, F. M. Dostojevskij a další). V posledním oddílu *Problémy poetiky* se zamýšlí mj. nad oxymóronovým viděním světa (Dostojevskij), analy-

zuje bachtinovský polyfonismus jako trojhodnotovou logiku, zajímavě píše o předsémantických principech umění (poezie, hudba) a žánr Bratrů Karamazovových definuje jako „ságu lidského ducha“ (s. 182). I v této syntetizující, ale také analytické knize osvědčil Andrej Červeňák své kvality teoretizujícího literárního vědce, který nahlíží za klasické hranice svého oboru a hledá a nachází nové souvislosti. Vstupuje tak do mezinárodní sítě úvah o osudech literatury obecně a ruské zvláště, ale také o stavu vědních disciplín, které je reflektují.

Ivo Pospíšil

DĚJINY POLSKÉ LITERATURY V PŘEHLEDU

Ludvík Štěpán: *Stručný nástin dějinného vývoje polské literatury I.*, SvN Regiony, Brno 2005, 144 s.

Po genologických a historicko-vývojových studiích *Polská epigramatika. Žánry fraška a epigram ve spektru malých literárních forem*, Masarykova univerzita, Brno 1998, *Vývoj žánrového systému polské literatury (od renesance k postmodernismu)*, LUSK agentura, Brno, 2000, a *Hledání tvaru. Vývoj forem polských literárních žánrů (poezie a próza)*, Masarykova univerzita, Brno 2004, věnovaných vývoji literárních žánrů v Polsku, se Ludvík Štěpán zaměřil na obecné dějiny polské literatury, kterým se věnoval již během své práce slovníkové (L. Štěpán a kol.: *Slovník polských spisovatelů*, Libri, Praha 2000). Jeho nejnovější publikace *Stručný nástin dějinného vývoje polské literatury I.*, již vydalo Středoevropské centrum slovanských studií v Brně ve svém Středoevropském vydavatelství a nakladatelství REGIONY, provádí čtenáře v šesti chronologicky řazených kapitolách dějinami polské literatury od počátků písemnictví až po realismus (pozitivismus), tedy do konce 19. století.

Úvodem autor popisuje politicko-kulturní situaci Polska v období předkřesťanském a bezprostředně po christianizaci a také vliv křesťanské kultury na vznik polského písemnictví. Následuje šest kapitol, věnujících se jednotlivým časovým obdobím (středověk, renesance, baroko, osvícenství, romantismus a realismus), rozdělených do několika dílčích tematických okruhů. Úvodem každé kapitoly Štěpán vždy čtenáře stručně seznamuje s obecnou charakteristikou daného období a akcentuje charakteristicky polské varianty. Formální struktura publikace prozrazuje, že autor se dlouhodobě věnuje literární systematice. Kromě hlediska chronologického uplatňuje v rámci jednotlivých kapitol rovněž hledisko žánrové a snaží se souhrnně věnovat vývoji a změnám konkrétního žánru v průběhu celého období. Například kapitolu věnovanou středověké polské literatuře – *Písemnictví z šera věků* – rozdělil autor do podkapitol nazvaných *Kodexy ze skriptorií*, *Anály a státní dokumenty*, *Epigrafy na kameni a v knihách*, *Hagiografie* čili *životopisy svatých*, *Populární žánr: Kronika* a *Pronikání polštiny do písemnictví*.

Na poměrně malém prostoru (144 stran) se autorovi podařilo shrnout pro polskou literaturu nejpodstatnější autory, díla, směry a žánry. Publikace sleduje také vývoj žánrů v polské

